

קונטרס השיעורים

שנמסרו ע"י

מוריננו הגאון

רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

מרא דאתרא דשיכון ה'

בני ברק

שיעורי מורינו

המרא דאתרא

הגאון רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

אשר נמסרים בטוב טעם ודעת

מידי ליל שבת בשבתו

בביהכנ"ס 'המרכזי' דשיכון ה'

בני ברק

שלף שלף

תשרי – כסלו

תשע"ד

ליל שב"ק שובה ע"ג

- ש"ץ שהוזמן להיות ש"ץ ומצא ש"ץ אחר 1
- אם אדם יכול לקחת מזכיותיו לחבירו 3
- אין אדם יכול לקבל על עצמו עונש חבירו 3
- זכויות עתידיות אפשר להעביר 5
- הסכם יששכר וזבולון 6

דרשת שבת שובה ע"ג

- בענין נשמה יתירה ביו"ט 7
- בענין ברכת בשמים במוצאי יוה"כ שחל להיות בשבת 8

ליל שני דר"ה ע"ד

- הערה בשו"ע בדין שהחיינו ביום שני דר"ה 12

סוכות ע"ד

- ש"ץ הנוהג שלא לברך ברכה מסיומת אם מותר לו לברך במקום שהמנהג
שנוהגים שמברכים 14
- ראיה מסוגיא דפסחים דהולכים אחרי מנהג המקום 15

בראשית ע"ד

- אם מותר לעזוב באמצע קריאת התורה לקריאת התורה במקום אחר 18
- עזיבת קריאת התורה במקום הפסד 18

האם מותר לרדת מהרכבת באמצע קריאת התורה 20.....

איך מותר לעבור ממנין למנין בשמחת תורה 21.....

אם מותר לעזוב באמצע קריאת משנה תורה כליל הושענא רבה 21.....

נח ע"ד

ביאור כפל לשון ג' פעמים "נח" 22.....

מה שח הגראי"ל שטיינמן על פליאת הגר"נ קרליץ 22.....

מה ענה הגר"ח קניבסקי לאברך ששאלו איזה מצוה עדיף 22.....

נח החזיק את מעשה בראשית 23.....

לך לך ע"ד

בן החו"ל הנמצא בא"י לענין ותן טל ומטר 24.....

בן א"י שהיה בא"י בז' במרחשון ויצא לחו"ל 25.....

וירא ע"ד

האם מותר בשבת לומר צ' פעמים 'ותן טל ומטר' 26.....

אם יש אפשרות שיועיל לו ההכנה לשבת – ואינו בכלל מכין 27.....

שאלת מטר הוא דין ב'ברך עלינו' או בשמו"ע 28.....

אם הראשונים כמלאכים... גדולת מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א 31.....

תולדות ע"ד

נתחלף שעון קיץ לחורף על מי מוטל שעה זו – מעשה שהיה 33.....

וישלה ע"ד

- 35....."שמרתי" מלשון מצפה.
- 35..... ברית מילה שנעשה אחר השקיעה בשב"ק – מעשה שהיה
- 36..... האם יש כאן ספק חילול שבת.
- 37..... אם מותר למול בבין השמשות- ספק לילה
- 38..... אם חייב עשרה זהובים לאב.
- 38..... מקום הטפת דם ברית.

וישב ע"ד

- 39..... יסוד ההצלחה ע"י קשיים וניסיונות
- 40..... מ"ט אין יהודה נחשב כרודף אחר תמר

מקץ – חנוכה ע"ד

- 42..... בגדר תוספת חנוכה
- 45..... נגנבה המזוזה קודם הדלקת נרות חנוכה
- 46..... יהודי השוכב בביה"ח והנסע לביתו להדליק – מעשה שהיה
- 46..... חידה: חייב סקילה שנפטר ע"י שירת "מעוז צור ישועתי"
- 47..... בענין הנותר משמן קטן שהדליק

ש"ץ שהוזמן להיות ש"ץ ומצא ש"ץ אחר

מעשה שהיה בשנה שעברה בבעל תפילה ש"ץ מחו"ל שהוזמן להיות בעל תפילה לתפילת מוסף ביום הכיפורים בביהמ"ד גדול בא"י וסיפר על כך לקרוביו וידידיו בא"י והזמינו הרבה מהם מקום באותו ביהמ"ד ביוה"כ כדי לשמוע אותו בתפילת מוסף, כשהגיע יוה"כ התפלל אותו ש"ץ שחרית בשטיבל של האדמו"ר אליו הוא משתייך כשבדעתו להגיע יחד עם בני משפחתו הקרובים לביהמ"ד הגדול אליו הוזמן לתפילת מוסף.

ואולם כשהגיע לביהמ"ד הגדול לתפילת מוסף הבחין שמתלחשים מסביבו וביהמ"ד נהיה כמרקחה ונתברר לו שיש שם באותו ביהמ"ד שני גבאים שהם בניתוק אחד מהשני וכל גבאי הזמין ש"ץ אחר ולא ידעו אחד מהשני וראה אותו ש"ץ שהולך להיות "ליבעדיק" ומחלוקת גדולה עלולה לפרוץ ביום הקדוש והחליט לותר ועזב את ביהמ"ד בפחי נפש מבויש ומבוזה מכל המתפללים בכלל ובפרט מבני משפחתו וידידיו הרבים שבאו במיוחד לשמוע אותו, למחרת היום הקדוש נזכר שיש לו חבר שחולה במחלה קשה וזקוק לישועה ועלה לאותו חבר ואמר לו שמעביר לו את כל הזכויות של העגמת נפש והבזיונות שעבר שיהא לזכותו ולרפואתו, ובאמת היתה ישועה גדולה והבריא אותו חבר מהמחלה וניכר הדבר שזה כתוצאה ממה שהעביר לו את הזכויות שהרי זה קרה מיד וכל מי שחזק באמונה מבין שזה תוצאה של אותם זכויות.

ואותו בעל תפילה חשב שלא ישלמו לו אבל להפתעתו שלחו לו שליח עם תשלום מלא עבור התפילה כאילו התפלל וכפי הסיכום שדיברו מתחילה.

וסיפר השליח ששאלו את רב הקהילה והורה שצריך לשלם מחיר מלא והוא מהמבואר בב"מ (פ' השוכר את האומנין דף ע"ו ע"א) דהדין דהשוכר את הפועלים וחזר בעה"ב אין להם עליו אלא תערומת הוא דוקא בלא הלכו אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה נותן להם שכרם משלם, והיינו שבעה"ב יכול לחזור בו כל עוד לא התחילו את המלאכה אבל בהלכו נחשב שהתחילו את המלאכה ואין יכול לחזור בו, ואף שבעלמא נותנים בכה"ג שכר כיושב בטל דאינו דומה עושה מלאכה ליושב בטל ואומדים את הפועל כמה רוצה לפחות משכרו של אותה מלאכה שיהא יושב ובטל, מ"מ כאן שודאי רוצה במלאכה זו ואין רוצה לישב בטל וכן שהוא מלאכת שמים נותנים שכרו משלם.

וכאן הגיע הפתעה נוספת כשהגיע השליח פעם נוספת והעביר שיק בסכום עתק כפיצויים על הביזיונות והעגמת נפש שעבר ובא לשאול האם מותר לו לקחת על זה כסף אחרי שכבר העביר את הזכויות לאחרים.

תשובה :

נשאל בזה הגר"ר יעקב מאיר שטרן שליט"א ואמר שאף שיכול להיות שהסכום כסף שנותנים זה כעין וכאפס מול הביזיונות שעבר ומספיק אף חלק מהביזיונות והזכויות שבזה לרפא את חבירו אבל הוסיף שהוא מציע לו "ביזנס" לא לפדות את השיק שכבר ראה איזה ישועות זה מביא וחבל לאבד את כל הישועות שזה עוד יכול להביא.

ושב ושאל את הגר"ח ואזנר שליט"א ואמר : דמדינא אחר שהעביר את הזכויות והשתמש בהם אין יכול לקבל עבורם פיצויים ויקח את התשלום רק עבור התפילה ולא עבור הביזיונות עכ"ד.

אם אדם יכול לתת מזכויותיו לחבירו

וסיפרתי את כל הנ"ל לרבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א ובתחילה הביא את הגמ' (החובל דף צ"ב ע"א) דאין בתשלומי בושט וצער כדי למחוק את צער הנפש ואפילו הביא לו כל אילי נביות שבעולם אין נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה והזכיר את הפסוק בתהילים (המובא בסוף הוריות) "האויב תמו חרבות לנצח" שגם לאחר מות האדם שפגע וציער עדיין 'חרבות לנצח' והצער נמשך לנצח (עיי' שם ברש"י).

אבל לעיקר הדבר אמר שא"א להשתמש בזכויות שהוא דבר שאין עובר לסוחר שמצוות ועבירות אינם כדבר בעין שעובר לסוחר.

וסיפר רבינו שכך אמר לומר לאותה אשה מבאר שבע שבאה לבכות בבית רבינו שבנה מכר את כל המצוות שלו ומה יהיה עליו לעוה"ב, ואמר רבינו שא"א למכור מצוות ושלא תחשוש מזה (ובעקבות כן דן בענין זה רבינו בארוכה באילת השחר עה"ת פרשת מקץ) וע"כ מעיקר דינא יכול להשתמש בשיק רק שאין השיק יכול למחוק להם את מה שביזו וציערו אותו רק קצת להוסיף בפיוס ועליהם לבקש ממנו מחילה וכמבואר בגמ' לעיל.

אין אדם יכול לקבל על עצמו עונש חבירו

והנה בגמ' קידושין (דף ל"א ע"ב) נאמר שבן אומר על אביו כל י"ב חודש הריני כפרת משכבו, ופרש"י עלי יבא כל רע הראוי לבא על נפשו ומבואר שאפשר להעביר ולקבל חטאים של השני.

וכבר עמד בזה בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' קנ"א) שדן אודות מעשה שאחד מכר לחבירו את כל העוונות שעשה והביא שבשו"ת מהר"מ אלשקר (סי' ק"א) העתיק בענין זה תשובת רב האי גאון שאין נתפס שום קנין בשכר עוה"ב כי צדקת

הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה ומ"מ העלה המהרש"ם דאדם יכול לקבל על עצמו שיענש במקום חבריו.

וזהו שאמרו בגמ' קידושין שם שבן אומר על אביו הריני כפרת משכבו ומקבל על עצמו העונש הראוי לבא על אביו.

וכבר מבואר כן ברמב"ן (ע"ת פ' כי תשא ע"פ (שמות ל"ב, ל"ב) "ואם אין מחני נא מספרך") וז"ל: ולפי דעתי, כי משה אמר ועתה אם תשא חטאתם, ברחמיך, ואם אין מחני נא תחתם מספר החיים ואסבול אני ענשם, כענין שאמר הכתוב (ישעיה נ"ג, ה') והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו מוסר שלומנו עליו ובחבורתו נרפא לנו, והקב"ה השיבו, החוטא אמחה מספרי, ולא אותך שלא חטאת עכ"ל.

הרי מבואר ברמב"ן דמשה קבל על עצמו עונשם של ישראל ויכול אדם לקבל על עצמו עונש במקום חבריו.

וכן נקט להלכה בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' קנ"ח) שאדם יכול לקבל על עצמו עונש חבריו והביא לזה ראייה מישעיה (שם) ומהגמ' בסנהדרין (דף צ"ח) שמשיח מקבל יסורים לכפרת ישראל ולא זכר שהרמב"ן כאן כבר קדמו בראיה זו.

ובספורנו (שם) כתב יותר וז"ל: אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך. הן תרצה לשאת חטאתם והן שלא תרצה לשאת, מחה את הזכיות שלי מספרך ושם לחשבונם, כדי שיזכו לסליחה, עכ"ל.

ומבואר מדבריו שמשה לא קבל על עצמו עונש ישראל אלא משה רצה לתרום מזכיותיו לישראל ושע"ז לא יענשו וממש כהאי מעשה דידן שביקש להעביר

זכויותיו לרפואת חבירו אלא שזה שלא כדעת המהר"ם אלשקר שא"א להעביר זכויות ועבירות.

ואמנם בס' החסידים (סי' תמ"ה) כתב נמי כדברי הספרונו שכתב "אחד היה חולה עד מוות והיה אחד מתלוצץ א"ל תקנה לי החולי שלך תן לי כך וכך א"ל אתן לך מיד עמד החולה וזה חלה ומת".

והחיד"א (שם בפירושו ברית עולם על ספר חסידים) כתב ע"ז וז"ל רבינו ז"ל כתב מעשה ע"ז וגם אני שמעתי מאדם גדול שראה בעיניו גוי שמכר החולה והמוכר נתרפא והחולה תיכף נלכד בחולי רחמנא ליצלן עכ"ל.

ואמנם בספר אילת השחר (פ' מקץ) דחה את הראיה מקידושין ממה שמקבל הבן עונשי אביו שאין זה רק לשון כבוד בעלמא כיון שאין אדם יכול לענוש במקום חבירו, וכ"כ בשו"ת מחנה חיים (חו"מ סי' כ').

ואמנם הגר"ח מבריסק לא הזכיר את אביו הגרי"ד זצ"ל בתוך שנה לפטירתו כדי שלא יצטרך לומר הריני כפרת משכבו ולקבל עונשי אביו. (וע"ע בשו"ת בצל החכמה ח"י סי' י"ז)

זכויות עתידיות אפשר להעביר

והנה מהא דמצאנו במדרש (במדבר רבה פי"ד ובילקוט בראשית רמז ע"א) שאדם הראשון נתן שבעים שנה מחייו לדוד המלך ע"ה, וכן מסופר על תלמידי הגרנ"ט זצ"ל שכשהיה חולה אנוש ביקשו שכל אחד יתן קצת מחייו עבורו וביקשו אף מהח"ח זי"ע וחשב ואמר שיכול לתת רק מינוט (שניה) מחייו. וכן מסופר על עוד מגדולי ישראל כך, אין ראיה לנידון הנ"ל אם יכול להעביר עבירות או מצוות

לחבירו דסברת הסוברים שא"א הוא משום שכבר זכה בהם אבל לתת חיים שעדיין לא קיבל או זכויות עתידיות ודאי שיכול ואין שייך לכל הנ"ל. וכן מבואר ברמ"א (יור"ד סי' רמ"ו סעי' א') דיכול אדם להתנות עם חבירו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו בשכר אבל אם כבר עסק בתורה אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתן לו, עיי"ש.

הסכם יששכר וזבולון

איתא במדרש תנחומא (ויחי י"א) שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא, וממציא מזון לשבט יששכר, והם עוסקים בתורה, הוא שאמר משה "שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך" (דברים ל"ג, י"ח). כי היה זבולון יוצא לסחורתו לחוף ימים ומספק את צרכיו של יששכר כדי שיוכל לישב באהלו ולעסוק בתורה, והוא ענין הסכם 'יששכר וזבולון', ונפסק בשו"ע (יור"ד סי' רמ"ו סעיף א') "מי שא"א לו ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים". ובהג"ה "יתחשב לו כאילו לומד בעצמו ויכול אדם להתנות עם חבירו שהוא יעסוק בתורה והוא ימציא לו פרנסה ויחלוק עמו בשכר אבל אם כבר עסק בתורה אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתן לו", עכ"ל.

ולכאורה הסכם יששכר וזבולון הוא עסק בין יששכר וזבולון וכמו שכתב בשו"ת אגרות משה (ח"ד סי' ל"ז) ולכך מותר להוציא יותר מחומש כמו שאר עסקיו שמותר להוציא יותר מחומש והיינו טעמא ששייך בזה מכירה שהוא קודם שלמד שבזה מועיל עסק אף על רוחניות וכמוש"כ.

אולם מרבנינו הגרא"ל שטיינמן שליט"א שמעתי דלא הוי עסק כלל דלא שייך עסק על רוחניות גם בכה"ג אלא שהוא מענין החזקת תורה דעל ידי ממנו גורם שהתורה נלמדת וההסכם הוא רק כדי להבטיח לזבולון שיששכר ילמד מכוחו.

בענין נשמה יתירה ביו"ט

התוס' בפסחים (דף ק"ב ע"ב ד"ה רב) מקשים על הרשב"ם שפירש שם דהטעם שאין מזכירים בשמים ביו"ט שחל להיות אחר השבת משום שהטעם שמברכים על הבשמים במוצאי שבת משום איבוד נשמה יתירה שמסתלקת במוצאי שבת וביו"ט נמי איכא נשמה יתירה, והקשו על דבריו דא"כ במוצאי יו"ט אמאי לא תיקנו בשמים, ולכך כתבו התוס' דביו"ט ליכא נשמה יתירה ולכן אין צריך בשמים במוצאי יו"ט, ומה שאין מזכירים בשמים במוצאי שבת שחל להיות ביו"ט משום דשמחת יו"ט באכילה ושתיה מועיל כמו בשמים, עיי"ש.

ואמנם הרמב"ן (בס' האמונה והבטחון פכ"א) פליג על התוס' וס"ל כדברי הרשב"ם דיש נשמה יתירה גם ביו"ט, והטעם דאין מברכים על בשמים במוצאי יו"ט משום שאין הנשמה יתירה מסתלקת במוצאי יו"ט,

ובסה"ק קדושת לוי (עה"ת בדרוש לפסח עמ' קפ"ה) מתרץ כדברי הרמב"ן את קושית התוס', ומבאר דהיינו טעמא דנשמה יתירה דיו"ט אינה מסתלקת במוצאי יו"ט ואילו נשמה יתירה דשבת מסתלקת במוצאי שבת אפילו שקדושת שבת גדולה יותר מקדושת יו"ט, לפי שקדושת שבת באה מלמעלה התעוררות העליון (איתערותא דלעילא), כשאחז"ל בפסחים קי"ז ע"ב דשבת "קביעא וקיימא" ולכך כשיוצא השבת מסתלקת הנשמה יתירה, אבל יו"ט דבא מלמטה ע"י האדם התעוררות התחתון (איתערותא דלתתא), ויו"ט "ישראל מקדשי להו" כמבואר שם, יכול האדם לקשר עצמו בו ולמשוך את קדושת היו"ט עליו גם אח"כ ולכך אי"צ לברך על הבשמים במוצאי יו"ט שיש עליו עדיין נשמה יתירה, [ויסוד גדול נמצא מדברי הקדושת לוי דמתנה שאדם מקבל מלמעלה כמו שקיבל את המתנה כך יכול לאבדה אבל דבר שבא ע"י יגיעת האדם, נעשה קנין שלו ונשאר אצלו

לעולם, וכמו שאמרו בשם האריז"ל דפסח ויציאת מצרים הוא "איתערותא דלתתא" שלא היו בני"י ראויים לזה ולכך ספירת העומר באה עם הפסח כיון שספירת העומר היא יגיעת האדם ואז תהיה גם יציאת מצרים קנין קבוע, ואף כתבו בספרי חסידים שאם ניתן לאדם מתנה מאת ה' כשאנו ראוי לזה והוא לא מתיגע ומושך אותה לעצמו, יכולה המתנה אף להזיק דריבוי השמן יכול לכבות, ויש להאריך בענינים נשגבים אלו ואכ"מ].

ויש להקשות על דברי הרמב"ן דא"כ אמאי ביו"ט שחל להיות בשבת צריך לברך על הבשמים במוצאי שבת ויו"ט הלא הנשמה יתירה לא מסתלקת.

וצריך לומר דאמנם הנשמה יתירה דיו"ט אינה מסתלקת אבל הנשמה דשבת מסתלקת, וכיון שאיבד את הנשמה יתירה של שבת צריך לברך על הבשמים. ואולם ביו"ט שחל להיות אחר השבת שמקבל נשמה יתירה חדשה של יו"ט ומחליף את הנשמה יתירה אי"צ לברך על הבשמים אף שנסתלקה הנשמה יתירה דשבת.

בענין ברכת בשמים במוצאי יוה"כ שחל להיות בשבת

בשו"ע (סי' תרכ"ד סעי' ג') מבדילים על הכוס ואין מברכים על הבשמים אפי' חל להיות בשבת והטעם כתב במשנ"ב סק"ה שטעם הברכה הוא כדי להשיב את הנפש מפני הנשמה יתירה שהלכה לה ועכשיו ביוה"כ לא היה בו נשמה יתירה מפני התענית.

ובמגן אברהם (סק"א) כתב "וב"ח כתב בשם מהרי"ל ואבודרהם ורש"ל שחל בשבת יש לברך על הבשמים ואין כאן ברכה לבטלה כיון שנהנה"

ובט"ז (סק"ב) כתב על דברי חמיו הב"ח וז"ל ויש לכאורה לדחות זה שכתב דמאחר שנהנה מן הבשמים דמ"מ יש כאן הפסק בין ברכת בורא פרי הגפן לברכת המבדיל בבשמים אם אין הכרח להם, מ"מ נראה דעדיף טפי לצאת ידי כל הדעות מלחוש להפסק, והביא ראיה מדברי ת"ה סי' קמ"ב לענין תשר"ת שתוקעים כסדרם ויוצאים ידי כל הדעות דהיינו או תר"ת או תש"ת ולא חיישינן להפסק אם תש"ת עיקר היה התרועה הפסק, ואם תר"ת עיקר היה השברים הפסק דכיון דעכ"פ כבר יצא י"ח לא חיישינן להפסק אע"ג דעיקר התקיעות על סדר התפילות הכא נמי כיון שיוצא ממ"נ לא חיישינן להפסק, והיינו דהנה המנהג דידן היום לתקוע במלכויות תשר"ת תש"ת ותר"ת וכן בזכרונות וכן בשופרות, וכן הביאו מנהג זה בתוס' ר"ה (דף ל"ג ע"ב) בשם הערוך, אבל כתבו דמנהגם הוא לתקוע תשר"ת במלכויות תש"ת בזכרונות ותר"ת בשופרות, ולבסוף הביאו מנהג ר"ת לתקוע גם אזכרונות ושופרות תשר"ת בלבד [וכן מנהג התימנים כהיום] ומנהג זה הביא הת"ה שיוצאים בזה כל הדיעות שיש בזה גם תש"ת וגם תר"ת ולא חיישינן להפסק בין התקיעות דאם שברים הוא העיקר א"כ התרועה הפסק ואם התרועה עיקר הוה השברים הפסק, עיי"ש.

ודברי הט"ז תמוהים במה דמסיק, דעדיף לצאת ידי כל הדעות ולא לחוש להפסק, הלא לשיטת הסוברים דאין לברך על הבשמים הוי הפסק וברכת היין הוי לבטלה, ועוד כיון שהקשה דהוי הפסק אע"ג דאיכא דעות בזה מה א"כ תירץ דעדיף לצאת ידי כל הדעות ולא לחוש להפסק הא זה היתה כל קושייתו דיש לחוש להפסק אע"ג דאיכא דעות בזה, ומה זה שדימה לדברי הת"ה הא התם יצא ידי תקיעות בתקיעות דמיושב והכא אם הוי הפסק הוי ברכה לבטלה על ברכת היין.

וצריך לומר, דהנה יש להעיר על דברי הט"ז אמאי נטר הט"ז עד הכא ולא הקשה קושייתו על דברי השו"ע (סי' ת"ר סעי' ב') שכתב דבקידוש בליל שני של ר"ה ילבש בגד חדש או יקח פרי חדש ואומר שהחיינו, והטעם להוציא נפשיה מפלוגתא שיש אומרים שאין אומרים שהחיינו דתרוייהו יומי קדשה אחת היא וכבר בירך שהחיינו ביום ראשון, וקשה דהפרי חדש או בגד חדש מועיל שלא יהיה ברכת שהחיינו לבטלה, אבל עדיין יש כאן שאלה של הפסק בין בורא פרי הגפן לשתייה דכיון שיש אומרים שאין צריך לברך ואינו צורך הקידוש א"כ הוי הפסק, [ומשום זה נוהג רבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א לברך שהחיינו על מיץ ענבים חדש ואינו שותה מיץ ענבים ואינו אוכל ענבים כל השנה דבזה השהחיינו הוי צורך הקידוש כיון דהמיץ ענבים שמקדש עליו זוקק את השהחיינו] וע"כ צ"ל דזה לא היה קשה להט"ז וכמו שביאר הגרשז"א זצ"ל דיסוד דין הפסק הוא משום היסח הדעת וכיון שמברך שהחיינו כדי לצאת ידי כל הפוסקים לא הוי פסק שהרי לא הסיח דעתו.

ומהשתא נראה דה"נ לא הוי קשיא להט"ז דבברכת הבשמים תהוי הפסק בין ברכת הגפן לשתייה כיון דעושה כן לצאת ידי כל הפוסקים ולא הוי היסח הדעת, אלא הקשה הט"ז וכמו שדקדק בלשונו "דיש כאן הפסק בין ברכת הגפן לברכת הבדלה" והיינו דהוי הפסק לדין לכתחילה דברכות ההבדלה צריכות להיות כסדרן ולכך כתב דעדיף לצאת ידי כל הפוסקים ולא לחוש להפסק שהוי רק הפסק לדין של לכתחילה, וזהו שהביא ראייה מדברי הת"ה דהיכא שכבר הברכה חלה ולא הוי הפסק רק לדין של לכתחילה לא חיישינן להפסק כל היכא שיש צורך בכך, ודו"ק.

ולהלכה הפוסקים נחלקו האם מברכים במוצאי יו"כ שחל להיות בשבת על הבשמים, דעת השו"ע שם שמברכים על הנר ואין מברכים על הבשמים, אבל

המ"ב הביא שרבים חולקים ע"ז וסוברים שחל יו"כ בשבת יש לברך על הבשמים. ומ"מ אין להורות לציבור כן ולמחות בידם במקום שנהגו בביהכ"נ שלא לברך על הבשמים רק לעצמו בביתו יכול לברך.

ואמנם המ"ב (סי' רצ"ז סק"ב) סתם כסוברים שאין לברך על הבשמים גם כשחל יו"כ בשבת. ולכן ראוי לנהוג כמו שכתב בחיי אדם (כלל קמ"ה סקט"ו) ובכף החיים (תרכ"ט סק"ט) שיברך על הבשמים אחרי סיום ההבדלה וציין את דבריו בקובץ תשובות לרבנו הגר"ש אלישיב זצ"ל (ח"א סי' ל"ג), ועצה נוספת כתב מורנו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א בספרו 'חשוקי חמד' (פסחים דף ק"ג ע"א) שיתחיל את ההבדלה בברכת בשמים ויריח ואח"כ יבדיל, עי"ש.¹

¹ וכאן המקום להביא את מה שמסופר על האדמו"ר רבי יואל מסאטמר זצ"ל שבא אליו יהודי לאחר שבת חוה"מ סוכות ושאלו מה היה צריך לומר קודם האם "שלום עליכם" או 'אושפיזין' ושאלו הרבי מה עשית וענה שאמר "שלום עליכם" כיון שתדיר ואינו תדיר תדיר קודם, ואמר לו הרבי אתה חושב שאותם מלאכים שהיו בשבת שעברה יהיו בשבת הזאת ולכן זה תדיר, אבל דע לך שאין זה נכון אלא כל שבת באים מלאכים אחרים והכל תלוי בדרגה של האדם באותו שבוע.

ובס' יסוד ושורש העבודה כתב שנשמה יתירה בשבת אינה אותה נשמה לכל אחד אלא כ"א לפי מדרגתו וזוהי לנשמה יתירה ואף האדם בעצמו מקבל כל שבת נשמה יתירה לפי דרגתו. [שיעור זה נמסר כבר בי רב דוד יומא שע"י כולל בית דוד בביהכנ"ס המרכזי בחולון בהשתתפות הגר"י זילברשטיין שליט"א]

הערה בשו"ע בדין שהחיינו ביום שני דר"ה

כתב השו"ע (סי' ת"ר ס"ב) וז"ל בקידוש ליל שני ילבש בגד חדש או מניח פרי חדש ואומר שהחיינו ואם אין מצוי בגד או פרי חדש עם כל זה יאמר שהחיינו עכ"ל.

ומבאר המשנ"ב (סק"ב) דהטעם שמניח פרי חדש להוציא את עצמו ממחלוקת, דהיות שיש אומרים שאין אומרים שהחיינו ביום השני כיון ששני הימים קדושה אחת היא והרי כבר ברך ביום הראשון ומ"מ מבואר בשו"ע דעיקר ההלכה דשני קדושות הם ולכן מסיק דאם אין לו פרי חדש בכל אופן מברך שהחיינו.

וצ"ע ממה שפסק השו"ע (שם סע' ג') "אם חל יום ראשון בשבת אומרים שהחיינו בשופר ביום שני" אבל אם חל יום ראשון של ר"ה בחול אין אומרים שהחיינו ביום השני, דמה ההבדל בין קידוש לשופר דבקידוש נוקט השו"ע כעיקר דהם תרי קדושות ובכל אופן מברך שהחיינו אף אם אין לו פרי חדש ואילו לענין שופר נוקט השו"ע דהוי חדא קדושה ואם כבר אמר שהחיינו ביום ראשון דר"ה אי"צ לומר ביום השני וזהו תימה גדולה על מנהג הספרדים שאין מברכים שהחיינו על השופר ביו"ט שני ומכל מקום בקידוש של יו"ט שני מברכים שהחיינו אף אם אין פרי חדש.

והנה בשו"ת מהר"י הלוי בן מיגאש (סי' ר"ג) הביא בשם תשובת רב ניסים גאון שיש לברך שהחיינו על השופר ולא על הלולב, וה"ט לפי שכבר בירך שהחיינו בליל חג הסוכות בקידוש וחג הסוכות הוא מן הרגלים שראוי לומר בהם שהחיינו מדאורייתא והלולב הוא ג"כ מדאורייתא וכבר נכלל בברכת הזמן של הלילה, אבל ברכת שהחיינו בקידוש ליל ר"ה וכן בליל יוה"כ אינה אלא מדרבנן

דלאו רגלים נינהו וברכת שופר היא מדאורייתא ואין ברכת שהחיינו של הלילה שהיא רק מדרבנן פוטרת ברכת שהחיינו שעל השופר שהיא מדאורייתא, עכ"ל. הרי דהר"י אבן מיגאש עמד בזה, וכתב דהטעם דמברכים שהחיינו על השופר ביום ראשון דאין ברכת שהחיינו של הלילה פוטרת ברכת שהחיינו על שופר שהיא מדאורייתא אבל ביום השני שאף השופר דרבנן שפיר פוטרת ברכת שהחיינו של הלילה את ברכת שהחיינו שעל השופר אבל אה"נ תרי קדושות הם ושפיר מברך שהחיינו בקידוש של ליל שני של ר"ה.

ואמנם אין זה מיישב את דברי השו"ע שהרי בשו"ע פוסק שאם חל יום ראשון בשבת אומרים שהחיינו בשופר ביום שני, ואם כדברי הר"י מיגאש בכל אופן אי"צ לברך שהחיינו על השופר ביום השני כיון שנפטר בברכת שהחיינו של הלילה.

ושוב הראו לי במועדים וזמנים (ח"ו ס"י) שהקשה קושיא זו, ומתרץ דשונה ברכת שהחיינו על קדושת היום שעיקרה על הזמן גופא שזכינו להגיע לזמן ההוא בקדושה מיוחדת דיום טוב ראשון או שני ובזה הזמן גופא סיבת הברכה וכיון דשונה קדושת יו"ט ראשון משני מברכים בשני ולא דמי לברכת שהחיינו על מצוה המתקדשת מזמן לזמן שמברכים על השמחה בחידוש המצוה שמגיע רק מזמן לזמן.

ולפי זה מתבאר החילוק למה ביו"ט שני להמחבר מברכים שהחיינו בקידוש ולא בתקיעות שביו"ט שני חל קדושה מיוחדת מדרבנן דלא דמי ליו"ט ראשון וע"כ ראוי לברך על גוף הזמן אבל שהחיינו על השמחה למצוה שמגיע מזמן לזמן אם כבר בירך על המצוה של שופר אתמול אין לו לברך עוד הפעם שאין כאן שמחה מיוחדת, עיי"ש.

ואמנם יש להעיר על דבריו ממה שנוהגים במי שנולדו לו תאומים שמברך שהחיינו על כל מילה ומילה, ואם כדבריו שמברכים על השמחה שבמצוה שמתחדשת מזמן לזמן היאך מברך על אותה מצוה בזא"ז, וע"כ שהברכה היא על המצוה וכיון ששתי מצוות של מילה הם מברך על כל מילה ומילה.

סוכות תשע"ד

ש"ץ הנוהג שלא לברך ברכה מסוימת אם מותר לו לברך במקום שהמנהג שמברכים

מעשה שהיה בעשרת ימי תשובה בשטיבלך 'זכרון משה' בי-ם עיה"ק שהתפללו במנין שמונה בני עדות המזרח וארבעה מבני עדות אשכנז והש"ץ היה אשכנזי וטעה וחתם בברכת 'השיבה שופטינו' "מלך אוהב צדקה ומשפט" והמשיך הלאה.

דהדין הוא דלהשו"ע (סי' תקפ"ה) צריך לחזור כמו ב'אתה קדוש' דאם חתם 'האל הקדוש' דצריך לחזור, ואילו דעת הרמ"א (בסי' קי"ח) דאי"צ לחזור כיון שהזכיר מלך, ורוב המנין ביקש מהש"ץ לחזור ולא רצה לחזור שחשש לברכה לבטלה כיון שהוא אשכנזי ונוהג כדעת הרמ"א ואמרו לו שאם אינו חוזר הם עוזבים את המנין כי אין זה חזרת הש"ץ, מה עליו לעשות?

תשובה :

והנה נידון זה נוגע לעוד כמה ענינים. לענין הפטרה בתענית דמנהג אשכנז שמפטירין במנחה בתענית ובשחרית אין מפטירין ומנהג הספרדים שאין מפטירין כלל בתענית כיון שהשו"ע לא הזכיר כלל הפטרה בתע"צ (עי' בזה בשו"ע תקס"ו ס"א וברמ"א שם) היאך הדין בספרדי שהתפלל בביהכנ"ס אשכנזי ונקרא לעלות לתורה לשלישי האם רשאי לברך ולהפטיר כמנהג המקום או דזוהי ברכה לבטלה, כיון שאין מפטירין אצל הספרדים בתענית, וכן לענין ברכת הלל דמנהג הספרדים שאין מברכים על הלל בראש חודש אפילו בציבור ומנהג האשכנזים שמברכים אפילו ביחיד (עי' שו"ע סי' תכ"ב ס"ב), וכן לענין ברכת הלל בליל פסח שיש מנהגים בין האשכנזים עצמם אם מברכים האם הנוהג שלא לברך יכול להיות ש"ץ במקום שמברכים ולברך. (עי' בזה בשו"ע סי' תפ"ז ס"ד וברמ"א שם), וכן לענין ברכת שהחיינו בתקיעת שופר ביום שני דר"ה דמנהג האשכנזים דמברכים ומנהג הספרדים שאין מברכים (עי' שו"ע סי' ת"ר ס"ג), וכן לענין ברכת שהחיינו על מקרא מגילה ביום דמנהג האשכנזים שמברכים ומנהג הספרדים שאין מברכים, (עי' שו"ע סי' תרצ"ב וברמ"א שם), וכן לענין קריאת שאר מגילות שלהרמ"א (סי' ת"צ) אין מברכים ולהגר"א מברכים, וא"כ יש לדון כהנ"ל אם הנוהג שלא לברך יכול לברך במקום שנוהגים לברך.

ראיה מסוגיא דפסחים דהולכים אחרי מנהג המקום

והנה בפסחים (דף ק"ו ע"א) רב אשי איקלע למחוזא (בשבת בשחרית) אמרו ליה ליקדיש לן מר קידושא רבה הבו ליה סבר מאי ניהו קידושא רבה אמר מכדי כל הברכות כולן בפה"ג אמרי ברישא אמר בפה"ג ואגיד ביה חזייה לההוא סבא דגחין ושתי קרי אנפשיה החכם עיניו בראשו, ופירש רשב"ם שהאריך בברכתי

לדעת שאם ימהר אחד מהם לשתות בכך יבין ד'בורא פרי הגפן' רגילין לומר ותו לא שאם לא כן היה אומר להם בורא פרי הגפן כמנהגם, ומבואר בגמ' דאילו היה מנהגם לחזור ולברך בשחרית ברכת הקידוש של ליל שבת היה מותר לרב אשי לקדש להם אע"פ שלא היה נוהג כן כיון שמנהגם כן ואין בזה חשש ברכה לבטלה, הרי דמותר לו לברך על ההלל כמנהג המקום וכן פסק בשו"ת אגרות משה (ח"ב סי' צ"ד) והוסיף שמפני המחלוקת לא חשיב ברכה לבטלה. ולפי"ז ה"ה בברכת ההפטרה בתענית מותר לספרדי לברך כמנהג המקום ואין בזה חשש ברכה לבטלה.

ואולם נראה דכל זה כשמתפלל בן עדות המזרח בבית הכנסת אשכנזי אבל כשמתפלל ב'שטיבלך' שאין שם מנהג קבוע אינו רשאי לברך משום שכל ההיתר לברך שכך מנהג המקום ומנהגם על פי חכמים אבל במקום שאין מנהג איכא בזה חשש ברכה לבטלה.

ואמנם נראה שעיקר הטעם בגמ' שם שאינו ברכה לבטלה משום שיש צורך בברכה להוציא את הציבור ידי חובה ומברך עבור הציבור ולכך אין זה ברכה לבטלה.

ולפי"ז אין חילוק אם מברך במקום שהמנהג כן או לאו אלא העיקר אם מוציא את אחרים יד"ח וא"כ אפילו ב'שטיבלך' שאין שם מנהג קבוע אם יש עשרה הנוהגים לקרוא הפטרה הרי שפיר מברך להוציאם יד"ח.

ואולם לפי"ז אם אירע שהנוהג שלא לברך על הלל היה ש"ץ בבית הכנסת שנוהגים לברך על הלל אינו רשאי לברך שהרי לא מוציא את הציבור יד"ח כיון שכל אחד מברך על ההלל בפ"ע, (ואולם בלשון הרשב"ם שם משמע שעיקר הטעם שהיה אמימר מברך הוא משום המנהג).

ונמצא דאיכא ב' דרכים בביאור הסוגיא דפסחים דאמימר היה מברך ברכת קידוש של לילה בשחרית או משום שכך מנהג המקום או משום שמוציא את האחרים יד"ח והנפק"מ כדלעיל.

ואמנם בנידון דידן שהש"ץ האשכנזי לא סיים המלך המשפט לשני הדרכים אינו רשאי לחזור לברכת השיבה שופטינו כבקשת רוב המתפללים שהרי אין שם מנהג המקום דהנידון היה ב'שטיבלך' שאין שם מנהג קבוע כלל, וכן אין מוציא את הציבור יד"ח שהרי שמו"ע ניתקן להוציא את מי שאינו בקי וכיום שכולם בקיאים אינו אלא מנהג.

ולכן נראה שבנידון דידן יש על הש"ץ האשכנזי לפנות את מקומו לאחד מהמתפללים הספרדים כדין ש"ץ שנחלש באמצע התפילה דמעמידים אחר תחתיו (עי' מ"ב ס' קכ"ו סק"י) וה"נ נחשב כמי שנחלש שהרי אין יכול להמשיך בתפילה. והש"ץ הספרדי יחזור לברכת השיבה שופטינו, ועצה טובה היא.

ובעיקר ראיית החיד"א מסוגיית הגמ' בפסחים שם, עי' בחי' הגרא"מ הורביץ (שם) שכתב "צ"ע דאיך היה מברך מה שלדעתו הוא ברכה לבטלה ואולי סבור שלא קידשו בלילה ובוש לישאל מאי ניהו קידושא רבא".

וכבר הקדימו בזה בספר המכתם (שם), ולפי"ז ליכא כלל ראייה מהסוגיא הנ"ל לנידון דידן ואדרבא מדבריהם מבואר דבלא"ה נחשב ברכה לבטלה.

ונמצא להלכה לדעת הרשב"ם וכפשטות הסוגיא בפסחים אף הנוהג שאין מפטירין בתענית ציבור יכול להפטיר במקום שמפטירין כמנהגם, ואולם לדעת ס' המכתם והגרא"מ הורביץ אין יכול לברך והוי ברכה לבטלה.

ושאלתי לרבותינו שליט"א איך יש לנהוג למעשה אם קיבל ספרדי עליית שלישי בתע"צ אם יברך ברכת ההפטרה והמפטיר. דדעת הגר"ק שליט"א שיכול לברך כמנהג המקום, ודעת הגר"ש שליט"א שלא יברך ויתנו לאחד מהקהל לברך, אבל ודאי דלכתחילה אין לתת עליית שלישי לבן עדות המזרח ולא ליכנס לכל הספיקות הנ"ל.

פרשת בראשית ע"ד

אם מותר לעזוב באמצע קריאת התורה לקריאת התורה במקום אחר

מעשה שהיה בשמחת תורה בביהכנ"ס הרמב"ן ברובע היהודי בי-ם שבאמצע קריאת התורה בבית הכנסת קראו לרב המקום [הגאון רבי אביגדור נבנצל שליט"א תלמידו המובהק של מרן הגרש"ז אורעבך זצ"ל] לחתן בראשית במנין השני והסתפק מה עליו לעשות שהרי מבואר בשו"ע (סי' קמ"ו סעי' א') דאסור לצאת ולהניח ספר תורה כשהוא פתוח ועל זה נאמר "ועוזבי ה' יכלו" ולבסוף עזב באמצע קריאת התורה וקיבל חתן תורה, וכשסיים שם במנין השני חזר להמשך קריאת התורה במנין הראשון ע"כ.

עזיבת קריאת התורה במקום הפסד

והנה הבן איש חי בשו"ת תורה לשמה (סי' תכ"ח) כתב שמי שאינו רוצה לעלות לתורה בגלל שמנהג המקום שהעולם מתנדבים וזה אין לאל ידו להתנדב רשאי לסרב לעלות לתורה ואין לו לחשוש ממה שאמרו חז"ל שהוא מהדברים שמקצרים ימיו של אדם שהרי יש לו סיבה שאינו עולה ואנוס הוא, עיי"ש.

ואמנם בערוך השולחן (סי' קמ"ו סעי' א') כתב דבאמצע הקריאה שהוא בכלל "ועוזבי ה' יכלו" אסור לצאת אפילו לצורך גדול ואע"ג דאונס רחמנא פטריה מ"מ כל כמה שיכול לאנוס עצמו מחויב לאנוס עצמו ולא לצאת עיי"ש, וזה לכאורה שלא כדברי הבן איש חי דבאופן שיש לו הפסד מותר לסרב לעלות לתורה.

ונמצא דהנהגת הרב הנ"ל שליט"א תלויה במחלוקת העוה"ש והבן איש חי, דלדעת העוה"ש דאסור לצאת אף במקום הפסד ואונס א"כ אף שמפסיד חתן תורה שמעלתו גדולה מאד היה אסור לצאת, אבל לדעת הבן איש חי שבמקום הפסד מותר לסרב לעלות לתורה ואינו בכלל מה שאמרו חז"ל שהוא מהדברים שמקצרין ימיו של אדם א"כ שפיר עביד הרב הנ"ל שיצא לקבל את עליית חתן תורה.

ואולם נראה שאין מחלוקת כלל בין הבן איש חי להעוה"ש דיש חילוק בין שב ואל תעשה לקום ועשה דהבן איש חי מיירי במסרב לעלות לתורה דהוי שב ואל תעשה ובזה הוא שפסק דהיכא דאיכא הפסד יכול שלא לעלות ואינו בכלל "ועוזבי ה' יכלו", אבל העוה"ש מיירי ביוצא מבית הכנסת באמצע קריאת התורה בקום ועשה ובזה אף באונס אסור לצאת והוא בכלל "ועוזבי ה' יכלו"

ולפי"ז במעשה של הרב הנ"ל היה לכאורה אסור לצאת שהרי הוא בקום ועשה וכן שמעתי שרבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר על המעשה הנ"ל שלא טוב עשה הרב הנ"ל בתרתי גם בתחילה שעזב באמצע קריאת התורה כדי לקבל חתן תורה דאסור לעזוב ס"ת כשהיא פתוחה וגם כשחזר ועזב את המנין השני אפילו בין הקרואים שהרי אסור לעזוב אף בין הקרואים רק לצורך דבר גדול עכ"ד.

ואולם כשספרתי את הדברים לרבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר שטוב עשה הרב נבנצל שליט"א ד"ועוזבי ה' יכלו" לא שייך היכן שעזב לשמוע את

דבר ה', וכאן הרי עזב כדי לשמוע את דבר ה' במנין השני ושפיר עשה, וסיים רבינו שליט"א שכך ראוי לעשות ע"כ.

האם מותר לרדת מהרכבת באמצע קריאת התורה

שאלה שהגיעה מאחד הנוסעים הקבועים ברכבת בקו באר שבע – תל אביב שמתקיים שם מנין קבוע באחד הקרונות ובשני וחמישי אף קוראים בתורה בספר תורה שנתרם במיוחד למנין זה של הרכבת ומונח בכבוד בארון קודש הנמצא בחדרו של מנהל התחנה, והנה מספר השואל שהוא ועוד רבים יורדים מהרכבת לעבודתם בעיר לוד אולם ביום שני של פרשת נצבים וילך שהקריאה בפרשה זו ארוכה כשהרכבת נעצרה בתחנת לוד עמד הבעל קורא באמצע הקריאה ולא ידעתי מה לעשות הרי אסור לעזוב באמצע קריאת התורה ולבסוף עזבתי מחשש שהם אמשיך לת"א אאחר לעבודתי, אבל בדיעבד שואל הנוסע אם יחזור הדבר ביום חמישי אם מותר לו לרדת מהרכבת באמצע קריאת התורה או לא.

ולכאורה זה תלוי במחלוקת הבן איש חי והעוה"ש אם באונס יכול לעזוב את קריאת התורה אבל כבר כתבנו שכל דברי הבן איש חי הם רק במסרב לעלות לתורה בשב ואל תעשה ולא בעזוב את בית הכנסת בקום ועשה.

ונשאל בזה מו"ר הגר"י זילברשטיין שליט"א והתיר לנוסע לרדת, וטעמו דאין האיסור לעזוב את בית הכנסת באמצע קריאת התורה אלא להפסיק לשמוע את קריאת התורה באמצע אבל אם עזוב את בית הכנסת וממשיך לשמוע מעבר לחלון אין זה בכלל "ועוזבי ה' יכלו", ומטעם זה י"ל דהנוסע אינו מפסיק לשמוע את קריאת התורה אלא ממשיך לשמוע אף בירידתו מהרכבת והרכבת עם בעל הקורא הם שבורחים ממנו ואינו בכלל "ועוזבי ה' יכלו" והגע בעצמך לו

יצויר בעל הקורא עוזב את בית הכנסת וממשיך לקרוא בתורה בהליכה האם חייב לצאת איתו ואם לאו הוא בכלל "ועוזבי ה' יכלו" הלא בודאי אינו כן וא"כ ה"נ מותר לו לרדת מהרכבת שהרכבת היא שנוסעת ממנו ולא הוא מהרכבת.

איך מותר לעבור ממנין למנין בשמחת תורה

והנה מנהג העולם שעוברים ממנין למנין באמצע קריאת התורה בשמחת תורה, ויש לשאול האם מותר לעשות כן הלא אסור לעזוב באמצע קריאת התורה, ובשלמא אם נאמר דכשעוזב לשמוע קריאת התורה אחרת אינו בכלל "ועוזבי ה' יכלו" וכדעת רבינו הגרא"ל ש"ש שליט"א א"ש, אבל לדעת רבינו הגר"ק שליט"א שגם זה בכלל "ועוזבי ה'" יש לשאול מה ההיתר בזה.

וצריך לומר שכיון שקריאת התורה מעבר לשבעה קרואים שחוזרים לקרוא את מה שכבר קראו הוא רק מנהג בעלמא שכולם יקבלו עליה לתורה אין זה בכלל קריאת התורה שנאמר על זה "ועוזבי ה' יכלו".

אם מותר לעזוב באמצע קריאת משנה תורה בליל הושענא רבה

נשאלתי ע"י אחד המתפללים אם מותר לעזוב באמצע קריאת משנה תורה הנהוג בליל הושענא רבה?

והשבתי: דודאי אסור דהרי אסור לעזוב באמצע קריאת התורה והרי מנהג זה הוא מנהג קדום הנהוג בבתי כנסת רבים.

ואולם שאלתי כן לרבינו הגרא"ל ש"ש שליט"א ואמר דאין זה קריאת התורה דאסור לקרוא בתורה בציבור בלא ברכה ואפשר לעזוב באמצע קריאה זו, וכן הורה הגר"ק שליט"א.

אֵלֶּה הַתּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת הָאֱלֹקִים הִתְהַלָּךְ נֹחַ (ו', ט')

מהו שהזכיר הכתוב שלש פעמים נח בפסוק אחד בתחילת הפרשה, אלא שבא הכתוב ורמז שנח היה נח לשמים ונח לבריות, ואולם כשהיה סתירה בין נח לשמים לנח לבריות "את האלוקים התהלך נח" העדיף את נח לשמים מאשר נח לבריות.

וכשאמרתי דברים אלו לרבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א אמר שהביא באיזה אירוע את דברי פירוש הרא"ש בריש משניות פאה שהקב"ה חפץ יותר במצות שבין אדם לחבירו מבמדות שבין אדם למקום, והיה שם הגר"נ קרליץ שליט"א והתפלל על כך וביקש רבינו שליט"א להראות להגר"נ קרליץ שליט"א את דברי הרא"ש והסכים. [ונוכחתי בבית הגר"ח קנייבסקי שליט"א כששאלו אברך שיש לפניו מצוה שבין אדם למקום ומצוה שבין אדם לחבירו ואין יכול לקיים את שניהם את מה להעדיף? ואמר: בין אדם לחבירו!]

ואין זה סתירה לפירוש הנ"ל די"ל דכשיש "התנגשות" בין נח לשמים לנח לבריות גובר נח לשמים אבל כשיש לפניו אפשרות לעשות מצוה שבין אדם לקונו ומצוה שבין אדם לחבירו עליו להעדיף מצוה שבין אדם לקונו וכעין מה שמצינו דעשה דוחה ל"ת אע"ג דל"ת עדיף על עשה ומ"מ כשיש סתירה עשה דהוא אהבה גובר על ל"ת דהוא יראה.

נח החזיק את מעשה בראשית

וַיִּשְׁאָר אֵף נֹחַ וַאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּכָה (ד', כ"ג)

והביא רש"י: ויש אומרים שאיחר מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם (משלי י"א, ל"א).

ויש להבין הלא לא הנחש ממית אלא החטא ממית ומה חטא נח שאיחר מזונות לאריה הלא יום ולילה מסר נפשו להאכיל את כל הבע"ח ולכל בע"ח את האוכל המיוחד שלו, ומה טענה היתה על נח שאיחר לתת לו מזונות?

וביאר הג"ר אברהם קלמנוביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר שהאריה שהיה בתיבה לא היה עוד אריה אלא האריה האחרון שהיה בעולם ולכן היה על נח אחריות כבדה על חיותו של האריה שאם ימות לא יהיה עוד אריה בעולם ולא יהיה משמעות להלכה הראשונה בשו"ע 'יתגבר כארי לעבוד את הבורא' שהרי לא יהיה אריה ולא יהיה כמודל לחיקוי לעבודת הבורא, ע"כ, ועל כל אחד יש לדעת שחייב אדם לומר בשבילי נברא העולם ולחשוב כאילו הוא האריה האחרון ובלעדיו יבצר חלל בעולם.

ויש להוסיף שרואים דבר פלא שנח החזיק בכל הבע"ח שבעולם שנה שלימה ולא מצינו שמת בתיבה אפילו בעל חי אחד וזה אומר דרשני שהרי בכל "גן חיות" שבעולם מתים יום יום בעל חיים לסוגיהם [ועיין ברמב"ן עה"ת (בראשית ו', י"ט ד"ה מכל בשר) שנס היה בתיבה שהחזיק מועט את המרובה].

ואמנם נראה דנח לא החזיק "גן חיות" אלא החזיק את "מעשה בראשית" והיינו בע"ח הנבראים שברא הקב"ה בששת ימי בראשית והאחריות של נח לא היתה על בעל החיים אלא על מעשה בראשית ולכן היתה תביעה על נח שאיחר לתת אוכל לאריה, ומשום כך לא מתו שם בע"ח כלל והכל בכלל מש"כ הרמב"ן שם שהכל נס היה.

בן חו"ל הנמצא בא"י לענין ותן טל ומטר

בארץ ישראל מתחילים לומר ותן טל ומטר מליל ז' במרחשון ובחורף לארץ בתפילת ערבית של יום ס' אחרי תקופת תשרי, והטעם הוא שא"י צריך לגשמים יותר לפי שהוא גבוה מכל הארצות משא"כ בגולה (עי' בזה בשו"ע סי' קי"ז סעי' א').
בן א"י שנמצא בחו"ל או בן חו"ל שנמצא בא"י נחלקו הפוסקים בזה די"א ששואל כמקומו, וי"א ששואל לפי המקום שנמצא שם, הביאם המשנ"ב (שם סק"ה) ולא הכריע.

ושמעתי מרבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א שידידו הגר"מ סאלאוויצ'יק זצ"ל כשהוא בא"י בזמן זה שאל את מרן החזו"א מה עליו לעשות ולא השיב.

ולהלכה למעשה הורה הסטייפלר זצ"ל לבני חו"ל הנמצאים בא"י שבברך עלינו יאמרו כמקומו ותן ברכה, ואולם כדי לצאת מן הספק ישאל "ותן טל ומטר" בשומע תפילה כדין מי שלא שאל מטר במקומו שיכול לתקן בשומע תפילה, ונמצא דממ"נ יצא שהרי אם לא אמר כדין ב'ברך עלינו' תיקן ב'שומע תפילה', וכן בן א"י הנמצא בחו"ל שיאמר ותן ברכה כמקומו ויתקן ב'שומע תפילה', ורק בהכי יצא ולא כשיאמר ב'ברך עלינו' 'ותן טל ומטר' דלהצד שאינו חייב לשאול מטר ושאל הרי זה מקלקל שמטר בקיץ הוא סימן קללה ולא מועיל תיקון בזה, ואולם ב'שומע תפילה' אין זה מקלקל שהרי יכול לבקש כל בקשות שרוצה ב'שומע תפילה', וכן הורה רבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א לבן חו"ל ששאל אותו היאך לנהוג רק שהוסיף שיאמר ב'שומע תפילה' 'ותן טל ומטר' בא"י.

ונמצא דבר פלא שמורים להם לבני חו"ל בתפילה אחת לומר גם 'ותן ברכה' וגם 'ותן טל ומטר'.

בן א"י שהיה בא"י בז' במרחשון ויצא לחו"ל

בן א"י שהיה בא"י בז' במרחשון ושאל כמנהג א"י ימים מועטים ואח"כ יצא לחו"ל כיון שהתחיל ימשיך לכו"ע אפילו אם דעתו להשאר שם כל החורף דכיון שהתחיל תו לא פקע (שע"ת שם סק"ה בשם הברכ"י) וכן הורה הסטייפלר זצ"ל. וכשהוא ש"ץ בחו"ל בתפילת לחש יאמר 'ותן טל ומטר' ובחזרת הש"ץ לא יאמר דתליא בציבור (ברכ"י סק"ח) ואם עקר דירתו עם משפחתו להתגורר בחו"ל יפסיק מלשאול מטר מיד כשיגיע למחוז חפצו בחו"ל.

ואולם הוראה זו שאם התחיל לשאול מטר בא"י ואח"כ יצא לחו"ל ימשיך לשאול מטר לכו"ע צ"ע הלא כל יום הוא חיוב בפ"ע ומה לן מה שאל מטר בז' במרחשון הרי עכשיו הוא בחו"ל ומתחייב כמקום שנמצא שם (לי"א הנ"ל).

ויש לבאר בב' אופנים: א'. דחיוב שאלת מטר תלויה במקום האדם בז' במרחשון ולכן כיון שנתחייב לשאול מטר בז' במרחשון ימשיך לכו"ע. ב'. דשאלת ותן טל ומטר היא שאלה של תקופה ולא של כל יום ויום, וכך הוא דרך התפילה על הגשמים לשאול תקופה על הגשמים כך שלא שייך שפעם ישאל ופעם לא והרי זה דומה לספירת העומר שאם לא יספור למחרת י"א שמקלקל בזה את ספירתו למפרע, ושור"ר בחיד"א שכתב שבן א"י שהתחיל לשאול בא"י ויצא לחו"ל ימשיך לשאול מטר לכו"ע דאל"כ הרי זה כאיחוכא וטלולא, והביאור כמו שכתבנו.

האם מותר בשבת לומר צ' פעמים "ותן טל מטר"

הדין הוא דאם מסתפק אם שאל מטר עד ל' יום בחזקת שלא הזכיר וצריך לחזור לאחר ל' יום בחזקת שהזכיר ואינו צריך לחזור (שו"ע סי' קי"ד ס"ח).

ויש עצה לזה שיאמר תשעים פעמים ותן טל ומטר כנגד ל' יום שאומר אותו ג' פעמים ואז אם מסתפק אם שאל מטר כדינו אי"צ לחזור (שם ס"ט).

ויש להסתפק אם מותר בשבת לומר צ' פעמים 'ותן טל ומטר' אם נחשב מכין משבת לחול כיון שאין מזה תועלת בשבת שהרי לא שואלים מטר בשבת רק בחול.

והנה בשו"ע (סי' ש"ז סעי' א') כתב שאף דיבור הוא בכלל מכין ואסור לומר דבר פלוני אעשה למחר אם דבר זה אסור לעשותו בשבת ואפילו אם הוא רק איסור דרבנן ורק מותר לומר תבוא אלי למחר בלא להזכיר את המלאכה ואף לדבר מצוה דעת המגן אברהם שאסור כגון באומר לו אכתוב ס"ת למחר, ויש שחולקים לדבר מצוה שרי, ומ"מ מסיק המשנ"ב שם ונכון לכתחילה להחמיר כשאין צורך לזה בדבורו היום.

ובנידון דידן נראה שאין זה דיבור בעלמא אלא נחשב מעשה שהרי עושה מעשה שמרגיל אותו לשאול מטר והרי זה דומה להכנת עירוב תחומין מיו"ט לשבת דע"י אמירה אסור אפילו כבר הניח את העירוב דבדיבורו עושה חלות עירוב, וגם כאן י"ל שבדיבורו מרגיל את עצמו וכאילו עושה חלות בעצמו שאסור בשבת, [ועי' בס' שלמי תודה (הל' ירדת גשמים עמ' עז')] שמביא שהורו בנידון דידן שאפשר לומר תשעים פעמים מטר בשבת ואין זה נחשב הכנה, והטעם שהוא דיבור לחוד בלא שום מעשה שמותר לצורך מצוה, וצ"ע שהרי תליא במחלוקת

האחרונים אם דיבור לצורך מצוה מותר, וכן י"ל שזה נחשב מעשה וכמו שכתבנו].

אם יש אפשרות שיועיל לו ההכנה לשבת ואינו בכלל מכין

והנה ברמ"א (סי' תרס"ז) דבחו"ל שעושים שני ימים יו"ט שמיני עצרת ושמחת תורה אסור להכין ביו"ט לצורך ליל יו"ט ולכן אסור להעמיד השלחנות והספסלים בבית לצורך הלילה דהוי הכנה דהרי יו"ט שני ספק חול הוא ומכין מיו"ט לחול.

וכתב המשנ"ב (סק"ה) דמה"ט אסור להביא יין מיו"ט לחבירו, ואמנם כתב דבשעת הדחק שלא ימצא יין בלילה בקל מותר להביא יין וכן מים מיו"ט לחבירו רק שצריך להביאו בעוד גדול דאפשר שיהיה לו מזה תועלת לצורך היום וגם זה רק לצורך מצוה מותר, עיי"ש.

ולפי"ז נראה דשאלת מטר יש בה תועלת אף בשבת, דבשו"ע (סי' רס"ח סעי' ב') כתב אם טעה והתחיל תפילת חול בשבת גומר אותה ברכה שנזכר בה שטעה ומתחיל של שבת ל"ש אם נזכר בברכת אתה חונן ל"ש אם נזכר בברכה אחרת משאר הברכות בין בערבית בין בשחרית מוסף ומנחה, והטעם דבדין הוא דצריך להתפלל שמונה עשרה ברכות בשבת כמו בחול ורק משום כבוד שבת לא אטרחוהו חכמים ותקנו ברכה אחת אמצעית ולכן בדיעבד שהתחיל הברכה גומרה שהיא ראויה לו מן הדין ואח"כ מתחיל הברכה המיוחדת לשבת (משנ"ב שם סק"ב).

ונמצא א"כ דיש תועלת באמירת צ' פעמים מטר גם בשבת לאופן שטעה והתחיל של חול בשבת דמזכיר מטר ומותר להרגיל את עצמו בכך גם בשבת ואין כאן מכין משבת לחול.

ואולם עדיין אינו מספיק דיו דהא הטעם שמרגיל את עצמו בשאלת מטר צ' פעמים הוא כדי להנצל מברכה לבטלה וא"כ אינו לצורך שבת שהרי אינו מחוייב לשאול מטר בשבת ורק אם טעה והתחיל תפילת חול שואל מטר אבל אין זה מעכב.

שאלת מטר הוא דין ב'ברך עלינו' או בשמו"ע

ואמנם נראה דיש בזה תועלת המעכבת בשבת דהנה כתב הבה"ט (סי' קי"ז סק"ז) בשם שו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' צ"א) דאם התחיל להתפלל חול בשבת בימות החמה וטעה ושאל מטר שהוא סימן קללה בימות החמה חוזר עד שיאמר ברכת השנים כתיקונה וטעמו דכיון דאם התחיל ברכת השנים בתפילת שבת חייבוהו להשלים הברכה א"כ גם כשטעה בו חוזר עד שיאמר הברכה כתיקונה ורק אח"כ יחזור לתפילת שבת.

ויש להסתפק אם בעל ההלכות קטנות אמר את דבריו דוקא בימות החמה דבשאל מטר קלקל את הברכה וכיון שהתחיל את ברכת השנים עליו לסיימו ולכך צריך לחזור ולתקנו אבל בימות הגשמים אם טעה והתחיל להתפלל של חול בשבת ולא שאל מטר בברך עלינו אינו חוזר לתקנו שהרי יכול לאומרו בשומע תפילה או דלא שנא.

ויסוד הספק האם שאלת מטר הוא דין בברכת ברך עלינו וא"כ כיון שהתחיל בברכת ברך עלינו ולא הזכיר מטר חשיב כמי שלא סיים הברכה ועליו לתקנו או כיון שהדין הוא שאם לא שאל מטר בברך עלינו שואל בשומע תפילה א"כ מוכח שאין זה דין בברכת ברך עלינו אלא דין בשמו"ע וכיון שסיים כדין את ברכת ברך עלינו יכול לחזור לתפילת השבת והרי בשמו"ע של שבת אי"צ לשאול מטר.

ושמעתי מהגר"נ קופשיץ שליט"א להוכיח דשאלת מטר הוא דין בברכת ברך עלינו ולא דין בשמו"ע, דהנה מבואר בפוסקים דאם לא שאל מטר וסיים ברכת השנים ועדיין לא התחיל 'תקע בשופר' יאמר שם 'ותן טל ומטר', ואולם כל זה דוקא לענין דברים שמחזירים אותו כמו שאלת מטר ויעלה ויבוא בר"ח שנזכר לאחר שסיים ברכת המחזיר שאומר שם יעלה ויבוא במקומו ומתחיל מודים אבל לענין דברים שאין מחזירים אותו כמו הבדלה ב'חונן הדעת' ויעלה ויבוא בליל ר"ח ועל הניסים בחנוכה ופורים אין לאמרם כשסיים הברכה אע"פ שלא התחיל ברכה שלאחריה (עי' בזה במשנ"ב סי' קי"ד סקל"ב וסי' קי"ז סקט"ו) והטעם בזה שבדברים שמחזירים אותו לא נקרא שסיים את הברכה כל עוד שלא התחיל ברכה שלאחריה אבל בדברים שאין מחזירים אותו הרי סיים את הברכה שהרי אינו מעכב ואין יכול לאומרה לאחר סיום הברכה.

ונמצא דאם בשאלת מטר נפסק שיכול לומר לאחר סיום ברכת השנים קודם שהתחיל 'תקע בשופר' לשאול מטר על כן מוכח ששאלת מטר הוא דין בברכת 'ברך עלינו' דרך מטעם שנחשב סיים את הברכה יכול לשאול עדיין מטר ומה שיכול לומר בשומע תפילה הוא תיקון לברכת ברכת השנים.

ונמצא א"כ דלדעת ההלכות קטנות ה"ה בימות הגשמים אם התחיל להתפלל תפילה של חול ושכח לשאול מטר ונזכר בסוף שמו"ע שצריך לחזור לברך עלינו ושאלת מטר מעכב אף בשבת וא"כ יש תועלת באמירת תשעים פעמים מטר בשבת אף לשבת ואין כאן מכין משבת לחול, ואף שהאחרונים חולקים על ההלכות קטנות (עי' ערוה"ש סי' רס"ח ס"ח ותהלה לדוד שם סק"א וחיי אדם כלל כ"ח סק"ג) וס"ל שאין חוזר להשלים שאלת מטר בשבת אבל כיון דאיכא פלוגתא בזה ויש בזה חשש ברכה לבטלה ודאי שזה תועלת גם בשבת ומותר להגיד צ' פעמים שאלת מטר בשבת.

אלא שהעירו שאין טעם זה מועיל לשבת רק קודם שהתפלל מנחה אבל אחר שהתפלל מנחה אין זה תועלת לשבת ויהיה אסור לומר צ' פעמים מטר בשבת, [ואולי כיון שיש בזה תועלת לשבת הבאה חשיב לצורך שבת].

ושו"ר שבס' ארחות שבת (ח"ב סכ"ב אות קצ"ב והערה רצ"ג) מסתפק בעומד ביו"ט ראשון של פסח ורוצה לומר את ברכת השנים תשעים פעמים כדי להתרגל שלא יטעה בתפילות של חול אם נחשב כדיבור בעלמא לצורך מצוה שאין בו איסור הכנה או כיון שמשנן זאת הרבה פעמים עד שקונה את ההרגל לנוסח החדש של הברכה הרי זה דומה ללומד לימוד להכין עצמו לבחינה שאינו נצרך לשבת שאסור, והביא שבס' מנחת שלמה (ח"ב סי' ל"ה אות י"ד) כתב להתיר זאת וטעמו דכיון שהכרזת השינוי היא בו ביום ומיד הוא רוצה להרגיל את עצמו להתפלל כראוי לכן מותר להרגיל את עצמו בו ביום.

ונמצא לדבריו דדוקא ביום א' של פסח מותר להרגיל את עצמו באמירת 'ותן ברכה' כיון שסיבה השינוי באותו יום אבל בסתם שבת או באמירת 'ותן טל ומטר' אסור (עי' בזה בהליכות שלמה תפילה פ"ח סקל"ו).

ואמנם לפמש"כ יש בזה תועלת גם לשבת ואין בזה הכנה משבת לחול.

אם הראשונים כמלאכים או כבני אדם

אנחנו נמצאים בתקופה קשה של ערב בחירות אבל כולם יודעים שהפעם אין זה מערכת בחירות בעלמא אלא זוהי מערכה על כבוד התורה, כבודם של גדולי ומאורי הדור שעל פיהם אנו חיים, מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א ומרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א. זכה הדור היתום והשפל הזה שמלאכים אלו בתוכנו ומורים לנו את הדרך אשר נלך בה והם מופת לעמל התורה, ליגיעת התורה ללא גבול, יר"ש טהורה, ועונה.

ברצוני לספר לכם סיפור "קטן", אחד מיני רבות, שבדידי הוה עובדא, נכנסתי למרן ראש הישיבה שליט"א יחד עם אחד מגדולי מגידי מישרים שליט"א בערב ר"ה האחרון ורבינו שליט"א שואלו אם הוא המגיד מישרים הידוע ומשיב לו אכן, וממשיך מרן שליט"א ואומר שמעתי עליך שאתה אומר דברים טובים ומצליח מאוד ואז פונה מרן שליט"א למגיד הנ"ל ואומר לו א"כ אתה יכול לעשות לי טובה, עכשיו ערב ראש השנה וצריך לעשות תשובה ואני מנסה ומנסה לעשות תשובה ולא מסתייע בידי, אולי תוכל לעזור לי איך לעשות תשובה!

ובלי להסס אותו מגיד מישרים שליט"א מתחיל לנסות לעזור למרן שליט"א איך לעשות תשובה ואני עומד ומשתומם ואיני מאמין למראה עיני! גדול הדור קודש הקודשים בזקנה כ"כ מופלגת בלע"ר מבקש מת"ח צעיר שילמד אותו איך לעשות תשובה איך אפשר להבין זאת? אנחנו בכזאת שלווה בלא מורא ופחד מהימים הנוראים, ואולם מרן שליט"א שכולו תורה ונקיות בפחד נורא!!

והסברתי לעצמי ובעיוה"כ אמרתי את זה ברבים בכוללי האברכים בבית הכנסת "אהל תמר" משל למה הדבר דומה לאדם שהולך עם ילדיו הקטנים לגן החיות

ומסתובב בלא פחד ליד האריות והדובים ושאר חיות טורפות ואותו אדם אם ילך ביער ויראה לפניו אריה או זאב יכנס לפחד פחדים מה ההבדל?
ההבדל הוא פשוט כשאדם מסתובב בגן החיות, החיות נמצאות בתוך כלובים ויש מחיצה בינו לבין החיות, אבל ביער אין מחיצה ואז הפחד הוא נורא, כן אנחנו בימי הדין אין בנו פחד ומורא משום שיש בינינו לבין הבורא עולם מחיצות, וכשיש ריחוק אין פחד אבל רבינו ראש הישיבה שליט"א אין בינו לבורא עולם מחיצות, ולכן יש לו פחד נורא בימים אלו וזו תוצאה של קרוב למאה שנים של קדושה ופרישות מהעוה"ז ועמל התורה ברצף כמעט בלא אכילה ובלא שינה וענוה שאין כדוגמתה.

וכאן בשיכון ה' הרי כולנו חייבים את הכל למרן שליט"א שכל המהפכה בשנים האחרונות היא תוצאה ישירה של רבינו שליט"א שמלווה אותנו על כל צעד ושעל ומגיע במסי"נ כל שנה לשמחת בית השואבה. יש דברים שלא דיברתי ברבים אבל אני יכול לספר לכם על חולים שנרפאו ועקרות שנפקדו כאן בשיכון ה' מברכותיו ותפילותיו של אותו צדיק מרן ראש הישיבה שליט"א.

על כולנו להרתם למען כבוד התורה וח"ו לחבור למפלגה שכל מטרתה לעקור את מסורת התורה מדור דור שזהו יסוד הקיום של עם התורה, ואני מבקש מכולם ללא יוצא מן הכלל להיות חבר לכל אשר יורוך ולקדש שם שמים!

ועלינו לדעת ולשנן מה שאמרו חז"ל (שבת קי"ב ע"ב) "אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם אם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר" זוהי המערכה להכיר ברבותינו עיני העדה זקני הדור שהם כמלאכים ואז אנו בני אדם!

נתחלף שעון קיץ לחורף על מי מוטל שעה זו

במוצאי שבת שעברה פרשת חיי שרה החליפו את שעון הקיץ לשעון חורף ובשעה 2:00 לפנות בוקר הוקדם השעון לשעה ²1:00 בלילה, ובעקבות כך נוצרו בעיות ושאלות הלכתיות ונציג אחד מהם.

מעשה שהיה בשני מאבטחים שתפקידם לאבטח בלילה בנין משרדים גדול כל אחד שש שעות הראשון משעה 8:00 בערב עד השעה 2:00 לפנות בבוקר, והשני מהשעה 2:00 לפנות בוקר עד השעה 8:00 בבוקר ובמוצאי שבת שעברה לאחר שאבטח הראשון שש שעות עד השעה 2:00 לפנות בוקר והוקדם ל1:00 ביקש מהמאבטח השני להקדים ולבא שלא תשאר השעה ריקה ולא הסכים בטענה שהשעון זו אחורה ועדיין לא הגיע שעה 2:00 שעליו לבא למשמרת, מי צודק?

הנה לכאורה יש בזה ארבע אפשרויות: א] שהשעה תשאר ריקה שהרי על המאבטח הראשון לאבטח שש שעות וסיים את זמנו ועדיין לא הגיע הזמן של המאבטח השני שהוא מ 2:00 לפנות בוקר עד הבוקר, ב] שהראשון ימלא אף שעה זו שהרי זמנו הוא משעה 8:00 עד 2:00 לפנות בוקר ועדיין לא הסתיים הזמן, ג] שהשני הוא שמחויב להשלים שעה זו שהרי הראשון סיים את זמנו, ד] יחלוקו כיון שנפל הדבר בין שניהם [ורבינו הגר"ק שליט"א הציע שלא יחליפו את השעון בלילה זה והשעה האחרונה בבוקר תיפול על הבעלים].

² וסימניך: חורף – אחורה, קיץ – קדימה

ושמעתי שנחלקן בזה הדיינים זה אומר בכה וזה אומר בכה וראש המדברים בזה הוא מו"ר הגר"י זילברשטיין שליט"א שהכריע בזה שעליהם לחלוק את השעה כדין ספק שיחלוקו.

ולכאורה נראה שזה נידון הגמ' בב"ב (דף ק"ה ע"א) מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה דינר זהב לחודש ונתעברה השנה האם שנת העיבור בכלל או לא ויסוד השאלה ששכר ב"ב זהובים לשנה דינר זהב לחודש, האם השנה הוא העיקר ואז חודש העיבור בכלל ולא יתן אלא י"ב זהובים לשנה או שדינר זהב לחודש הוא העיקר וחודש העיבור אינו בכלל ובא מעשה לפני חכמים ואמרו יחלוקו את חודש העיבור, וכן י"ל כאן ששכר את הפועלים לשש שעות וא"כ השעה שנתוספה אינה בכלל או כיון שקבע זמן מהשעה 8:00 בלילה עד 2:00 לפנות בוקר והשעה השישית נתארכה והרי היא בכלל, ויש לחלק, וצ"ע.

ולמעשה הכריע הגר"י זילברשטיין שליט"א דיחלוקו, ואמנם רובם המכריע של פוסקי זמנינו הורו שהולכים אחרי מנהג המקום וכיון שהשעה התארכה נחשב שעדיין לא הגיע השעה 2:00 והמאבטח הראשון הוא שחייב לשהות בזמן זה.

שמרתי מלשון מצפה

וַיֵּצְאוּ אַתֶּם לֵאמֹר כֹּה תֵאמְרוּן לְאֹדְנִי לַעֲשׂוֹ כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם לִבִּן גִּרְתִּי וְאַחֲרָי
עַד עֲתָה : (ל"ב, ה')

ופרש"י: דבר אחר, גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי, ותרי"ג מצות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים.

וצ"ב מה הפירוש ותרי"ג מצות 'שמרתי' הלא יעקב היה בחו"ל שאין בהם את כל התרי"ג מצוות כמו תרומות ומעשרות ושביעית שהם מצוות התלויות בארץ? וצריך לומר דהנה מדויק דיעקב אמר ותרי"ג מצות שמרתי ולא אמר קיימתי שהרי לא יכל לקיים את כל המצות אלא שמרתי מלשון "ואביו שמר את הדבר" מצפה ומייחל לקיימו, וכן כאן אמר יעקב ותרי"ג מצוות שמרתי היינו מצפה ומייחל לשומרם את כולם.

ברית מילה שנעשה אחר השקיעה בשב"ק

מעשה שהיה לפני שבועיים בשב"ק בבני ברק בתינוק שהיו צריכים למולו בשבת אלא שבערב שבת הודיעו להם שהתינוק צהוב ולא ימולו אותו בשבת בנתיים שהתה האם ב'אם וילד' ובעלה שב לביתו בקרית באכוב שבבת ים כדי לשהות בשבת עם יתר בני המשפחה, אלא שבשבת אחה"צ הודיעו ב'אם וילד' שהבדיקות הגיעו ואפשר למול את התינוק בשבת, האם הלכה לבקש את עצת האדמו"ר מסטריקוב שליט"א ואמר שודאי יש למולו בשבת אף שהאב לא נמצא, בינתיים ביקשה האם למולו בביהמ"ד זושטקא הסמוך ל'אם וילד' כדי שהאדמו"ר שליט"א יתכבד בסנדקאות אלא שבעקבות כל הסחבת התאחר זמן

הברית עד כ- 12 דקות אחר השקיעה ואז אמרה האם שהיא כרגע אחראית על התינוק והיות והם חסידי באבוב שנוהגים כדעת ר"ת אף לקולא מבקשת היא למול את בנה. וכך היה שמלו את התינוק בשב"ק כ- 12 דקות אחרי השקיעה ומעשה זה היה שיחת היום בקרב הרבנים ות"ח בבני ברק האם נעשה הברית כדת וכדין או שצריך לעשות הטפת דם ברית?

וכן אם צריך המוהל לשלם עשרה זהובים לאבי הבן כיון שודאי לא נתרצה האב שימולו את בנו לאחר השקיעה ואף דעד השקיעה כשאין האב ליד התינוק על בי"ד וכל ישראל למולו ובכלל זה 'האם' אבל לאחר השקיעה שאין המנהג בא"י למולו אפילו בקרב קהילות החסידים הנוהגים כדעת ר"ת ולא היתה דעתו של האב נוחה מזה כמו ששמעתי מקרובו על כך אפשר שצריך לשלם לו עשרה זהובים?

תשובה:

האם יש כאן ספק של חילול שבת

ראשית יש לדון מה הבעיה בברית הנעשית בבין השמשות בשב"ק האם זו רק שאלה של ספק יום ספק לילה דאפשר שנימול בלילה וצריך לחזור ולעשות לו הטפת דם ברית כמבואר ברמ"א (יור"ד סי' רס"ב ס"ב) דמל בלילה צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית, אבל אין כאן ספק של חילול שבת דממ"נ אם נימול ביום הרי נימול ביום השמיני שדוחה שבת ואם נימול בלילה זהו כבר מוצ"ש ואין כאן חילול שבת כלל.

ואמנם נראה דיש לדון אם יש כאן גם חילול שבת משום דהמל ולא פרע כאילו לא מל (שבת קל"ז ע"ב) וא"כ אפשר דהמילה היתה ביום והפריעה בלילה שהרי בבין השמשות עצמו יכול להשתנות בין רגע מיום ללילה ונמצא דאף המילה היתה שלא כדין ואיכא בזה ספק חילול שבת, ומבואר בגמ' (שבת קל"ג ע"ב)

דהמוהל שמל ולא הספיק ללקט את הציצין המעכבין את המילה כאילו לא מל ועבד חבורה בשבת.

אך נראה דאין כאן ספק של חילול שבת דהגרע"א (על השו"ע יור"ד סי' ס"ז ס"ד) דן בנדרה האשה בבין השמשות אם יכול הבעל להפר לה בבין השמשות דשמא הנדר היה ביום וההפרה כבר בלילה והעלה דאיכא בזה ספק ספיקא להתיר שמא נדרה ביום וההפרה ביום ושמא נדרה בלילה וההפרה בלילה, ולפי"ז ה"נ אין כאן ספק של חילול שבת משום דאיכא ס"ס שמא המילה היתה ביום והפריעה היתה ביום ושמא המילה היתה בלילה והפריעה בלילה.

אם מותר למול בבין השמשות ספק לילה

וכעת נבוא לדון אם יש במקרה כזה למול בביה"ש דהוא ספק לילה, דהנה הפתחי תשובה (סי' רס"א סק"ג) הביא בשם השאילת יעב"ץ (ח"א ס"ס ל"ה) שכתב דהיכא שנאנסו או נתעצלו ביום ח' עד ביה"ש ולא מלו עדיף למול ביה"ש שהוא ספק שמיני ספק תשיעי מלמולו שלא בזמנו בודאי, עיי"ש, והיינו דעדיף למול אותו בספק שמיני דאפשר שמקיים בזה מילה בשמיני מלמולו בודאי ביום התשיעי ומבטל בודאי מילה בשמיני, ויחזור ויעשה מספק הטפת דם ברית. ולפי"ז שפיר עשו שמלו את התינוק בביה"ש כדי לקיים ספק בשמיני, ואולם יש לחזור ולעשות לו הטפת דם ברית.

ואולם בשו"ת רעק"א (סי' קע"ד) כתב בפשיטות דאין למול בביה"ש כיון שהוא ספק לילה וכן הוא המנהג שאין מלין בביה"ש כלל, וצ"ב הא מרויחים בזה צד שמקיים מילה בשמיני. וצריך לומר דעדיף לעשות מילה ביום התשיעי כדין מלהרויח ספק מילה בשמיני ולעשות הטפת דם ברית שהוא אינו מילה מושלמת. והאברך הרב אהרן רוטשילד שליט"א הקשה על דברי השאילת יעב"ץ ממתני' בשבת (קל"ז ע"א) נולד ביה"ש של ערב שבת נימול לעשרה דאמאי לא נימול

להשאילת יעב"ץ ביום שישי הלא יש ספק שמא נולד בער"ש ומקיים בזה מילה בשמיני וזו קושיא עצומה ומצוה ליישב.

ושאלתי כן את רבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א, ותרין: דדברי השאילת יעב"ץ הם דוקא בתינוק שהגיע יום השמיני שלו ונתחייב במילה בשמיני אלא נאנסו או נתעצלו עד בין השמשות דבזה כיון שנתחייב כבר במילה בשמיני יש עליו למולו אף בביה"ש שהוא ספק אבל ממתני' מיירי בנולד ביה"ש של ערב שבת וביום השישי שאח"כ עדיין לא נתחייב בודאי בחיוב מילה בשמיני בזה לא אמרינן שימול בשמיני כדי לקיים ספק מילה בשמיני ולעשות הטפת דם ברית בעשירי עכ"ד.

אם חייב עשרה זהובים לאב

והנה יש לדון אם המוהל שמל את התינוק אחר השקיעה לפי בקשת האם חייב עשרה זהובים לאבי הבן כדין גוזל מצוה מחבירו כיון שאין המנהג למול אחר השקיעה ולא ניתן כח לבי"ד למול שלא ברשות האב. ונראה שהמוהל יכול לומר קים לי כר"ת או כר"י דעד 13 דקות אחר השקיעה זה יום וא"א לחייבו בתשלומין.

מקום הטפת דם ברית

והנה היה דבר פלא במעשה הזה שהמוהל בא להוציא את התחבושת ביום א' שלאחר המילה והבחין שהתחבושת מהודקת חזק ומנסיונו הבין שיצא דם עם ניתוק התחבושת וכך היה שנעשה בתינוק הטפת דם ברית. ושאלתי את רבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א האם אפשר להסיק ממעשה זה כאות משמים שלא היה ראוי לעשות ברית אחר השקיעה. ואמר: שאין זה הטפת דם ברית שהחזו"א כבר הורה שהטפת דם ברית הוא דוקא במקום המילה עכ"ד.

יסוד ההצלחה ע"י קשיים וניסיונות

וַיָּשָׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוֵרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן (ל"ז, א')

וברש"י ועוד נדרש בו וישב ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף צדיקים מבקשים לישב בשלוה אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז.

וכבר נתקשו המפרשים בדברי חז"ל אלו מה היה רע בבקשת יעקב אבינו הלא לא ביקש יעקב לא כסף ולא זהב או תענוגות עוה"ז אלא ביקש שלוה כדי ללמוד תורה ולעבוד את ה' מתוך שלוה וצלילות הדעת וכאומרם ז"ל: "שמעתתא בעי צילותא" ועל מה א"כ קפצה עליו רוגזו של יוסף.

ונראה לבאר את זה בדרך הפשט דיעקב אבינו ביקש להגיע לתכלית שזה ע"י תורה ומצוות ולכן ביקש לישב בשלוה שיוכל ללמוד תורה מתוך הרחבת הדעת ולהגיע לתכלית ומיד קפצה עליו רוגזו של יוסף וע"ז אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב, והיינו שא"א להגיע לתכלית בלי קשיים וניסיונות ולפום צערא אגרא וזה שקפצה עליו רגזו של יוסף שנקרא יוסף הצדיק בגלל גודל הניסיונות והקשיים שעבר וכמו שאמרו חז"ל באבות דהתורה נקנית במ"ח דברים במיעוט אכילה ושינה וכו'.

והייתי נוכח כשאברך ביקש מרבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א ברכה שיהיה לו קל בלימוד וסירב רבינו לברכו ואמר אין זה ברכה שיהיה קל בלימוד ואדרבה ככל שיש יותר קשיים וטירחא ויגיעה בלימוד כך גודל ההצלחה.

וראוי לספר כאן שרבינו הגראלי"ש שליט"א היה בניחום אבלים אצל משפחת שפירא על פטירת אביהם הגדול הגר"י שפירא זצ"ל ושהא שם הגאון רבי חיים גריינמן שליט"א ואמר הגראיל"ש שליט"א שרבי יהודה שפירא זצ"ל זכה ליסורים ושא"א לזכות בעוה"ב בלא יסורים והגר"ג שליט"א אמר שאינו בהכרח, ות"ח כמו רבי יהודה שפירא שהוא אדם השלם הוא יכול לזכות בעוה"ב אף בלא יסורים, ולאחר זמן נגלה להגר"ג שליט"א הגר"י שפירא זצ"ל בחלום ואמר לו שרבי אהרן לייב צודק שא"א לזכות בלא יסורים, ובלא היסורים לא הייתי עומד בדין, ויש המשך לסיפור שמספרים נכדי הגר"ג שליט"א, ואכמ"ל.

מ"ט אין יהודה נחשב כרודף אחר תמר

אמרו חז"ל בסוטה (דף י' ע"ב) נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים, מנלן מתמר "הכר נא", ופרש"י נוח היה לה לישרף ואל תלבין פניו לפיכך שלחה לו אם יודה ויגלה הוא עצמו את הדבר יגלה ואם לאו תשרף ולא תגלה היא את הדבר.

ובתוס' שם (ד"ה נוח לו לאדם) כתב דהלבנת פנים היא בכלל ג' דברים שנאמר בזה יהרג ואל יעבור ולכך הסכימה לישרף ולא לגלות את הדבר.

ובס' בנין ציון לבעל הערוך לנר (בח"ב סי' קע"ב סוד"ה ומצאתי) מקשה קושיא עצומה מה הטעם שלא הלבנה את פניו ברבים הלא יהודה הוציא עליה פסק שתישרף והיא ידעה האמת שאינה חייבת מיתה ונמצא שהיה יהודה כרודף אחר הנפש וא"כ אף שלא יכלה להרגו כדין רודף שהרי מלך הוא אבל יכלה לגלות

קלונו ולהציל עצמה בכך ומחויבת בכך משום "לא תעמוד על דם רעך" ו'הבא להורגך השכם להורגו'.

ומיישב הבנין ציון (שם) דרודף בגרמא לא נחשב רודף וא"כ כיון שיהודה עצמו לא היה הורג אותה ורק עפ"י ציווי היתה נהרגת לא נחשב רודף, ואמנם צ"ע מהא דמוסר נחשב כרודף אף שאינו הורג ממש.

ויש שתירצו דכיון שבי"ד פסקו דינו למיתה אף שהסיפור שקר גמור אין עליהם דין רודף והרי יהודה פסק דינו בבי"ד דג' דיינים כמבואר במדרש, והוא כעין מה שאמרו בגמ' (סנהדרין עב ע"ב) דאשה המקשה לילד ויצא ראש העובר אין הורגין את הולד ולא נחשב כרודף אחר אמו משום דמשמיא הוא דרדפו לה, אך עיין במאירי בסוגיא (שם) דמבואר דכל זה קאי על אחרים אבל הנרדף עצמו יכול להציל עצמו אף באופן שמשמיא קא רדפו ליה, וא"כ יש רשות ביד תמר הנרדפת לבזות את יהודה ולהציל את עצמה ממיתה.

ויתכן דכל חיוב 'רודף' ו"לא תעמוד על דם רעך" הוא דוקא על אחרים הרואים את הרודף רץ אחר הנרדף ומחויבים להציל את הנרדף בנפשו של רודף אבל הנרדף עצמו יכול בשב ואל תעשה לותר על עצמו כדי לא להרוג את פלוני, ולכך לא רצתה תמר להכלים את יהודה ברבים שנחשב כרציחה והסכימה להשרף ומזה למדו חז"ל שנוח לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים.

בגדר תוספת נרות בחנוכה

כתב הטור ושו"ע (סי' תרפ"ג) כל ימי חנוכה גומרין את ההלל. ובב"י הביא בשם השיבולי לקט שהטעם משום שחלוק בנרותיו, כל יום חלוק משלפניו והרי הוא כחג שחלוק בקורבנותיו, ועוד טעם אחר לפי שהנס נתחדש בכל יום, עיי"ש.

ויש להקשות על הטעם דחלוק בנרותיו הרי תוספת נרות הוא מדין מהדרין ואיך נתקן חיוב הלל מדינא ובברכה משום תוספת נרות שהוא רק מהדרין ובלא ברכה.

ואין לומר שהנרות הם רק סימן לתוספת נס שהרי זה הטעם השני של השיבולי הלקט לפי שהנס נתחדש כל יום וטעם זה דחלוק בנרותיו הוא סיבה בפ"ע כמו חילוק קרבנות שבסוכות, וזו קושיא אלימתא וכבר הקשו כן בפמ"ג ומאמר מרדכי (שם).

ולכאורה היה נראה לומר שהימים של חנוכה חלוקים הם בנרות כל יום נתייחד למספר נרות שלו יום א' לנר א' ויום ב' לב' נרות וכן הלאה עד ח' ימים אלא שחכמים לא חייבו בתורת חיוב להדליק כל יום את כל הנרות אלא ביום השני נר אחד מתוך שנים וביום השלישי אחד מתוך שלושה ואת התוספת ידליקו המהדרין אבל גם הנר האחד ביום השני הוא נר אחד מתוך שנים שהרי היום השני הוא חג לשנים והשלישי לשלושה וכן הלאה, ונמצא א"כ שחלוקים הם הנרות אף בתורת חיוב ומטעם זה גומרין את ההלל כל יום.

ואולם נראה לבאר בענין חדש, דהנה בשו"ע (סי' תרע"א ס"ב) כתב וז"ל כמה נרות מדליק בלילה הראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל

לילה עד שבליל אחרון שמונה ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר, עכ"ל, וכ"ה לשון הטור שם.

ובאבי עזרי (הל' חנוכה) תמה וצ"ע טובא שלא הוזכר בשום הלכה לא בטור ולא בשו"ע שעיקר המצוה היא בנר אחד לכל בני הבית ותוספת הנרות הוא רק למהדרין מן המהדרין והלא יש נפק"מ בזה כמו לענין ברכה כמו שכתב בשו"ת רעק"א (מהדורא תנינא סי' י"ג) מהפר"ח שאם היה עומד ליל ז' וסבור שהוא ליל ו' והדליק ו' נרות ואח"כ נזכר שצריך ז' דמדליק עוד נר אחד בלא ברכה שאין מברכים על הידור, וכן נפק"מ לעני המקבל מן התמחוי שאין צריכין ליתן לו רק נר אחד בכל לילה דיותר מזה הוי מן המהדרין וכמו שהביאו הביאור הלכה (שם בשם חמד משה) ובאמת שזו תימה גדולה, ומצוה ליישב.

ועוד יש לתמוה על מש"כ באור שמח (פ"ד מחנוכה) בדברי הרמב"ם דאפילו לצורך מהדרין עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק וזה תמוה הא אין זה חיוב אלא הידור ולמה ימכור כסותו [והביאור הלכה הביא שם בשם חמד משה דאף מן התמחוי אין מקבל העני רק לצורך נר אחד ולא הביא את האו"ש שלא היה תחת ידו].

ולכן נראה ברור בדעת השו"ע דמה שאמרו חכמים בשבת (כ"א ע"ב) מצות נ"ח נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין מוסיף והולך לאו היינו דתוספת הנרות הם נרות הידור ואינם נרות של חיוב אלא שנר אחד חייבו את כל ישראל ושאר הנרות חייבו את המהדרין בעלמא במצוות אבל את אותם מהדרין חייבו בחיוב גמור ונרותיהם נרות מצוה הם.

ויסוד לזה מדברי ר"ח בשבת (שם) וז"ל: פירוש המהדרין מהדרי מצוות כדאמרינן להדור מצוה עד שליש במצוה עכ"ל.

ודבריו צ"ע מה שהביא כאן דין זה דעד שליש במצוה הלא בנר חנוכה לעולם ההידור הוא יותר משליש במצוה, וכבר העיר כן בחי' מרן רי"ז הלוי (בהל' חנוכה), וע"כ דכוונתו דחז"ל חייבו תוספת נרות לאותם שבעלמא מהדרין במצוות עד שליש וכמוש"כ.

ולפי"ז מבוארים היטב דברי השו"ע דלא הזכיר דתוספת הנרות הוא מדין הידור מצוה דלפמש"כ הוא חיוב גמור רק שחייבו אותו חכמים למהדרין במצות וכיון שהיום כל שומרי תורה הם בכלל מהדרין עד שליש נמצא א"כ שכולם חייבים ואין א"כ נפק"מ במה שמעיקר הדין הוא דין רק למהדרין.

ומשום כך כתב באור שמח דעני מוכר כסותו אף לתוספת נרות דכיון דעני זה הוא מן המהדרין א"כ חיובו גמור אף על תוספת הנרות ואם מוכר כסותו לצורך נ"ח לפרסומי ניסא הוא אף לצורך תוספת הנרות.

ויש להטעים את הדברים עפ"י מה שביאר האדמו"ר מטשורטקוב זצ"ל מה החילוק בין חנוכה לפורים שבחנוכה מצינו ענין של מהדרין ולא בפורים, וביאר עפ"י הגמ' בב"ק (דף קט"ז ע"ב) דשיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס לבוזה ונתפשרו עמהן בממון דמחשבין לפי ממון ואם באו על עסקי נפשות כולם שוים, וכך גם בפורים שהגזירה היתה על נפשות כולם שוים אבל בחנוכה שהגזירה היתה על רוחניות שכ"א בדרגא רוחנית אחרת בזה יש חילוקים והמהדרין חייבים יותר עכת"ד, ולפי"ז אין זה חיוב של מהדרין אלא למהדרין חייבו יותר וכמבואר.

נגנבה המזוזה קודם הדלקת נר חנוכה

מעשה שהיה ביהודי שמדליק נרות חנוכה בפתח ביתו 'מזוזה מימין ונ"ח משמאל' וכשבא להדליק את החנוכיה שכבר הכין קודם לזמן ההדלקה הבחין שגנבו את המזוזה ולא ידע מה לעשות.

ולכאורה כיון שאין מזוזה בימין יעביר את החנוכה לימין וידליק שם, ואולם יש לדון דיעזוב כרגע את מצות הדלקת נ"ח ויזדרז לקנות מזוזה שהיא מצות עשה מן התורה וכל רגע שאין מזוזה בבית הרי הוא מבטל מצות עשה.

ושאלתי את הגר"י זילברשטיין שליט"א ואמר דיפקיר את ביתו כדי להפטר מחיוב מזוזה וידליק נ"ח בזמן, ושאלתי אותו דעי"ז יפטר גם מנר חנוכה שאין לו בית ואולי עדיף שיפקיר רק את המשקוף, ואמר: שאין זה פוטר מנ"ח שהרי דר במערה ג"כ חייב בנ"ח ואין נ"ח מחייב בעלות על הדירה.

ושוב שאלתי את הגרמ"ש קליין שליט"א ואמר דבר חידוש להיות שמוכר את כסותו לצורך נר חנוכה משום שהיא מצוה של פרסומי ניסא עדיפא היא ממצוה דאורייתא של מזוזה שחייב להוציא למצות מזוזה רק עד שליש מנכסיו, לכן ידליק נרות חנוכה ואח"כ יצא לקנות מזוזה. [ואמרתי את דבריו לרבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א ואמר "יכול להיות"].

ואולם רצה לומר דמ"מ יניח את החנוכיה משמאל כדי שמיד אחר ההדלקה יקנה מזוזה ויקבע אותה עוד בתוך זמן ההדלקה ויקיים את ענין מסובב במצוות שהוא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל. ודברי פי חכם חן.

מעשה שהיה עם יהודי שנמצא כבר כשלושה שבועות בשיקום בביה"ח 'תל השומר' ואשתו מדלקת עליו נ"ח בביתם ויום אחד מימי החנוכה כשאשתו ביקרה אותו בשיקום ביקש לקפוץ לביתו ולהדליק נ"ח ולחזור לאחמ"כ לשיקום וכך היה.

והעירו שאולי לא יצאו יד"ח כיון שהוא אכסנאי בשיקום ולא גר עכשיו בבית אלא א"כ היתה אשתו עושה אותו שליח ויש לדון בזה, ויתבאר עוד בעז"ה.

חידה

איך יכול להיות שאדם התחייב סקילה וע"י ששר בחנוכה "מעוז צור ישועתי" נפטר מסקילה?

תשובה:

בן סורר ומורה, שאכל שאכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין בסעודה בחנוכה שאמרו בו את הפזמון 'מעוז צור ישועתי'. והטעם, דהנה בסנהדרין (דף ע"ב ע"א) תניא רבי יוסי הגלילי אומר וכי מפני תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל, אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב, ואמרין בגמ' (שם דף ע' ע"ב) דאם אכל את התרטימר בשר בסעודת מצוה אינו נעשה בן סורר ומורה וא"כ נפק"מ באכל תרטימר בשר בסעודה שעושים בחנוכה שכתב הרמ"א (סי' 357)

תר"ע) שאם אומרים שירות ותשבחות בסעודה הוי סעודת מצוה וא"כ ע"י שאמר
"מעוז צור ישועתי" נעשה סעודת מצוה ונפטר מסקילה.

בענין הנותר משמן קטן שהדליק

יש לעיין אם הנותר ביום השמיני משמן קטן שהגיע לחינוך שהדליק אסור
בהנאה כמו הנותר ביום השמיני מן השמן של גדול שהדליק דמבואר בשו"ע (סי'
תרע"ז סעי' ד') דעושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו או דכיון דפסק המשנ"ב (סי'
תרע"ה סקי"ג) דקטן שהגיע לחינוך אי"צ להדליק כל לילה רק נר אחד דאין דין
חינוך על הידור א"כ אין הדלקתו שמוסיף והולך מצוה ומותר להדליק בו.
ושאלתי כן לרבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א ואמר: דהיה מקום לדון דכיון
דמכוון למצוה נאסר בהנאה אבל הרי אין קטנים מכוונים למצוה ומעיקר דינא
נותר שמן הקטן מותר, אבל כדי שלא יזלזלו במצוות יש לנהוג בשמן של קטן
כמו בשל גדול ולשורפו.

עריכה ועימוד

ע"י דוד ברקוביץ

☎0527634863

מופץ לזיכוי הרבים

👉 אפשר לקבל את השיעורים גם במייל:

Dudi5553@etrog.net.il

הובא לדפוס

יום ד' ט"ו טבת תשע"ד

הדפסת קונטרס השיעורים זה

נתרם

ע"י מרכז תורני

'קול רינה'

שיכון ה' ב"ב

לע"נ

הבחור יצחק יונה ז"ל
בן מורינו המרא דאתרא
הגאון רבי מרדכי בונם שליט"א

נלב"ע ז' אב תשע"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

לע"נ

האשה מרת רויטל ע"ה

בת ר' ברוך שליט"א

נלב"ע ו' ניסן תשע"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

לע"נ

הבחור יעקב ז"ל

ב"ר דב שליט"א

נלב"ע ל' ניסן תש"ע

ת. נ. צ. ב. ה.

